

LES CEBERES EN EL PAISATGE DE L'HORTA

Adrià Besó Ros
(Museu Comarcal de l'Horta Sud)

La cebera és una construcció relativament recent en el paisatge agrari de l'Horta, ja que es relaciona amb l'embranchida comercial que va experimentar aquest cultiu a partir de les darreres dècades del segle XIX. La seua funció consisteix a servir de lloc d'emmagatzematge de la ceba de gra des del moment que es cull fins que el llaurador troba una bona oferta per vendre-la. Per tant, es tracta d'un element constructiu producte d'unes coordenades espacials i temporals concretes, i, com a tal, duu aparellats uns valors patrimonials intrínsecs.

La seua arquitectura s'inspira en la barraca, que es bastia amb una estructura de peus drets sobre la qual se sostenia la coberta, alhora que servia de reforç al mur perimetral que es construïa amb blocs de tova. La coberta de la cebera també fou de palla a l'origen, però amb el pas del temps va ser substituïda per la

teula plana alacantina. Durant moltes dècades ha constituït una fita visual present en el paisatge de l'Horta. Com que actualment ha decaïgut aquest cultiu, la cebera ha perdut la seua funció, motiu pel qual moltes s'han desfet i altres es troben en molt mal estat de conservació per manca d'un manteniment constant.

Les ceberes es construeixen en un marge de la parcel·la de cultiu, i habitualment l'eix longitudinal segueix la direcció nord-sud per buscar els efectes dels vents de ponent o de llevant, que són els que habitualment bufen a l'Horta.

És una construcció de planta rectangular que no ultrapassa el metre d'amplària, mentre que la llargària és variable en relació amb la capacitat que es vulga aconseguir. Està formada per una estructura de pals de fusta clavats en terra de forma paral·lela a un metre de separació. Aquesta estructura serveix de

suport a una coberta inclinada a dos vessants. L'accés es feia per dues portes situades als dos extrems, i si era molt llarga, per una o dues portes intermèdies localitzades al llenç lateral. La morfologia de la cebera ha estat invariable, encara que s'ha produït una evolució pel que fa als materials emprats.¹

Les primeres ceberes podien alçar-se amb peus drets de fusta sense escairar, normalment de xop. L'espai entre cada tram es cobria amb unes canyes separades entre si dos o tres dits per tal que poguera córrer l'aire amb facilitat. Les canyes podien estar clavades amb tatxes o lligades amb cordell de pita. El sòl era de canyes, a uns deu centímetres del terra perquè la humitat no podria la ceba; perquè no es trencaren en passar a omplir-la o a buidar-la, es feia pel mig un corredor de posts.² La coberta es feia de palla, igual que la d'una barraca, col·locant

un cavalló de fang i pallús al mig perquè l'aigua de la pluja no caiguera a l'interior pel cavallet.³ De la mateixa manera que es feia amb les barraques, calia reparar-les i substituir la palla cada cert temps quan es trobava molt deteriorada. Tot atenent la relació morfològica que hi ha entre la barraca i la cebera, habitualment s'encarregava de construir-les un barraquer, que era un obrer que feia barraques.⁴ D'aquestes ceberes primitives no n'hem pogut conèixer cap testimoni material, encara que les coneixem per imatges.

Des de la primeria del segle XX, però, s'emprava de forma majoritària la fusta escairada procedent de les travesses velles de les vies que eren

renovades periòdicament. Això, sense cap dubte, contribueix al fet que les dimensions de les ceberes s'estandarditzen, ja que les travesses tenien una longitud fixa de 260 x 14 x 25 cm. Per a les ceberes eren serrades per la meitat en serradores mecàniques, i així la longitud del peu quedava en 260 x 14 x 12 cm, aproximadament. Entre les causes que dugueren a l'adopció d'aquesta fusta figuren sobretot la seua qualitat, ja que generalment es tracta de fusta de roure, així com el tractament antixilòfags que duen, trets que afavoreixen la seua major durada respecte d'altres fustes de pitjor qualitat com ara el pi o el xop. D'aquesta manera, el llarg de la tra-

vessa queda repartit de la següent forma, aproximadament: 40 cm soterrats en un fonament que es rebleix amb pedra i formigó pobre, uns 20 cm de separació entre el terra i l'empostat de fusta que serveix d'aïllant i 2 m d'alçada. I al nivell del terra cada parella de peus drets s'uneix amb mitja travessa (1,30 cm) que servirà de suport a l'empostat de fusta del terra.

A més, l'adopció d'aquestes travesses de via per confeccionar els pals serà el primer pas en l'estandardització d'un tipus de cebera basada en una unitat modular anomenada *dau*, que té unes dimensions de 2 m d'alçada per 1 m². Per això les seues dimensions i la capacitat variaran en funció del nombre de mòduls disposats en sentit longitudinal. Així, la capacitat d'un dau de la cebera sempre és de 2 m³. Com que cada metre cúbic té 50 arroves de ceba,⁵ un dau conté 100 arroves. D'aquesta manera, les transaccions comercials de la cebera emmagatzemada a les ceberes és ben senzilla, ja que tan sols comptant els daus plens s'obté la quantitat de quilos que es poden comercialitzar.⁶ També en paral·lel a aquest procés van anar substituint-se les canyes dels travessers per cabirons de fusta clavats, i també la coberta de palla per una altra formada per quatre fileres de teula alacantina per faldó amb el seu carener. Aquestes teules, pròpies de l'arquitectura industrial, ja que ben prompte són adoptades per cobrir les naus, es produeixen amb unes mides estàndard que adopten tots els fabricants, la qual cosa contribueix a la fixació de la modularitat i l'estandardització del tipus constructiu, així com a facilitar la substitució de teules trencades perquè serveixen les de qualsevol fabricant. Aquesta circumstància es pot comprovar en un conjunt de ceberes inventariades a l'Horta Sud: en la gran majoria hi ha teules de tres, quatre o més fabricants diferents.

D'aquesta manera podem comprovar que l'adopció d'un element propi de la societat industrial com és la travessa de ferrocarril produirà a la llarga que una construcció que parteix de la tradició arquitectònica ancestral lligada a la barraca adopte alguna de les característiques que són pròpies de l'arquitectura industrial, com ara la modularitat o l'estandardització,⁷ així com altres mate-

rials propis de l'arquitectura fabril com la teula alacantina, amb unes dimensions també fixades.⁸

Tal com indiquen els diversos autors que l'han estudiada, moltes d'elles tenien sobre els extrems del carener una creu de fusta, com imitant les barraques, però cap de les ceberes inventariades no la conserva actualment.

Al mes d'agost, una vegada s'arrancaven les cebes i es tallava el *rabo* amb la corbella, es carregaven al carro amb cabassos per dur-les a la cebera. Allí les dones les repassaven una per una per llevar la terra i rebutjar, si n'hi havia, alguna de defectuosa o tallada. A poc a poc s'anava omplint cada tram de la cebera, col·locant-hi unes canyes transversals subjectades a cada parell de pals per evitar que el muntó s'esfondrara. Les ceberes hi podien aguantar en bon estat fins al mes de novembre, quan ja començaven a grillar.

Notes

1. J. Escrivà, en *Les nostres barraques* (Mislata, 1976, p. 255-256) planteja una interessant hipòtesi sobre l'origen de les primeres ceberes, que s'alçaven amb parets de tova sobre les quals es practicaven forats per tal que correguera l'aire, dins les quals es col·locaven les ceberes sobre canyissos apilats en pisos, concepció inspirada en la llarga experiència de les andanes on es criava el cuc de seda. Quan el cultiu va començar a generalitzar-se, va fer falta disposar d'un nou tipus en què s'aprofitara millor l'espai, per la qual cosa es van concebre les primeres ceberes inspirades en la barraca, on la càrrega es fa per trams verticals i es rendibilitza considerablement la capacitat de l'espai construït.

2. Poques eren les ceberes que no tenien el sòl de fusta o de canyes. Quan hi mancava, per protegir les ceberes de la humitat el llaurador feia un llit de canyots i de palla d'un pam de gruix.

3. J. M. Casas Torres, a *La vivienda y los núcleos de población rurales de la Huerta de Valencia* (Madrid: CSIC, 1944, p. 95), afirma que les ceberes se cobrien amb palla de forment i que en la intersecció dels dos aiguavessos es col·locava teula àrab per protegir el seu interior de les possibles filtracions. La informació arrellegada mitjançant les entrevistes realitzades ens du a corregir aquesta afirmació, ja que la palla que generalment s'emprava era el borroró, per la seua llarga duració, o la palla d'arròs, i per cobrir el cavalló es recorria al fang i al pallús de la mateixa manera que en

les barraques, tal com demostren també els testimonis fotogràfics que hem pogut consultar. Aquesta tipologia també és descrita per SANCHIS GUARNER, M. *Les barraques valencianes*. Barcelona, Barcino, 1957, p. 73.

4. Fins i tot, l'encavallada de la coberta de les ceberes amb coberta de teula alacantina, tal com apareix en els dibuixos publicats per GOSALVES, V. *La barraca valenciana* (València: Ícaro: Colegio Territorial de Arquitectos de Valencia, 1998) guarda una clara relació amb l'arquitectura de la barraca.

5. L'arrova és la unitat de pes més utilitzada per a la transacció de determi-

nats productes al camp valencià com ara la ceba o la taronja. A l'Horta de València una arrova equival a 12,71 kg, per la qual cosa 50 arroves fan uns 635 kg.

6. ESCRIVÀ, J. *Les nostres barraques*, p. 258.

7. AGUILAR CIVERA, I. *Arquitectura industrial: concepto, método y fuentes*. València: Museu d'Etnologia de la Diputació de València, 1998, p. 122-126.

8. Vegeu MOLADA, A. «Teja». A: CERDÀ, M.; GARCÍA BONAFÉ, M. *Enciclopedia Valenciana de Arqueología Industrial*. València: Diputació, 1995.